

Максим Стаменов

Институт за български език „Проф. Л. Андрейчин“
при Българската академия на науките
София, България

Юбилей

ПРОФ. ДФН Д-Р ХОН. К. СТЕФАНА ДИМИТРОВА НА 80 ГОДИНИ

През август 2015 г. проф. дфн д-р хон. к. Стефана Петрова Димитрова навърши 80 години. Нейната годишнина е повод да припомним заслугите ѝ за развитието на българското езикознание в теоретичен и приложен аспект, като преподавател и организатор на науката.

Проф. Димитрова е родена в гр. Сливен. През 1953 г. завършва със златен медал гимназията с преподаване на руски език в София и постъпва във филологическия факултет на Московския университет, където изучава специалностите руски език, руска литература и общо езикознание. Завършва през 1958 г. с отлична диплома и препоръка за аспирантура. От 1964 до 1967 г. е редовна аспирантка в МГУ и под ръководството на проф. В. А. Звегинцев защитава дисертация на тема *Аспекти в хипотезата на Сапир и Уорф*. През 1980 г. защитава докторска дисертация на тема *Пресупозициите на дискурса*.

Първите публикации на Ст. Димитрова датират от 1957 г. и са в областта на транскрипцията. Тя постепенно разширява и разнообразява своите научни интереси и има публикации и приноси в следните научни области: фразеология (7 основни статии), лингвистични основи на описанието на руския език за чужденци (38 статии), структурализмът като изследователски метод (12 статии), проблеми на антисистемата в езика (16 статии), проблеми на пресупозициите (17 статии), основни понятия на прагматиката (общо 11 статии), лингвистика на текста (12 статии), проблеми на езиковата типология (8 статии), хипотеза на лингвистичната относителност (18 статии и една монография), детска лингвистика (1 студия и 13 статии), персоналии на езиковеди (21 статии) и т.н.

С. Димитрова въвежда в нашето езикознание термина *пресупозиция* и разработва въпроса за пресупозитивната основа на изказите в текста. Тя е автор на първата у нас книга по текстова лингвистика (*Текст и подтекст*) и научен редактор на първия сборник по текстова лингвистика *Лингвистика на текста*. Нейни са първите публикации по лингвистичен структурализъм (статията *Структура, структурализъм, структурен и структурален анализ*, монографията *Квантитативните и структурални методи в изкуствознанието* и др.) Тя ръководи първите прагматични изследвания на текстово равнище (съставител и редактор е на сборника студии *Прагматика на текста*) и въвежда в българската лингвистика темата за езиковата демагогия (в авторската монография *Езикова демагогия*) и за лингвистичната относителност (в книгата си със същото заглавие). При разработката на последната тема поставя в няколко статии, публикувани в сп. *Език и литература*, и темата за универсалиите и псевдоуниверсалиите. На конгреса на славистите в Краков през 1998 г. предлага за обсъждане термина *втори семантичен план*, който

оттогава нееднократно е цитиран като въведен от нея. За основна нейна лингвистична заслуга в рецензиите, публикувани у нас и в чужбина, се признава теорията ѝ за асистемността в езика и за антисистемата като движеща сила на езиковата еволюция (в книгата ѝ *Исключения в русском языке*, публикувана през 1994 г. в САЩ).

Общият брой на статиите, студиите и публикуваните доклади на научни конгреси и конференции на езиковедска проблематика на проф. Димитрова е 237, както и 46 статии, посветени на литературни въпроси. Тя има 218 публикувани рецензии за монографии и сборници. Общо публикациите ѝ са над 500. Има 121 по-сериозни забелязани цитирания, повечето от които в чужбина. За всяка от книгите ѝ има по няколко рецензии, а за *Исключения в русском языке* те са 56 в световноизвестни списания по русистика в чужбина.

Основните трудове на проф. Димитрова са:

Речници: *Русско-болгарский фразеологический словарь* (в съавторство със Сергей Влахов и др.); *Шестезичен лесотехнически речник* (в съавторство със Стефан Политов и др.), изработен по проект и под научното ръководство на С. Димитрова.

Учебници и учебни помагала: *Повторительный курс русской грамматики*; *Корректировочный курс русского языка*; *Кратка руска граматика*; *Учебное пособие по русской морфологии* (в съавторство със Сп. Злачева).

Хрестоматии: *Хрестоматия по лексикологии русского языка*; *Хрестоматия по морфологии русского языка*.

Сборници (съставителство, съавторство, научно ръководство): *Лингвистика на текста*, *Прагматика на текста*, *Езиково съзнание*, *Език и манталитет*, *Език и идиолект*.

Монографии: *Писатель-разночинец Помяловский и его герои*; *Квантитативните и структурални методи в изкуствознанието*; *Текст и подтекст*; *Лингвистична относителност*; *Езикова демагогия*; *Подлог, сказуемо, допълнение*; *Лингвистична прагматика*.

Монографии и сборници на проф. Димитрова нееднократно са били награждавани и отбелязвани като приноси. Основните нейни наградени трудове са следните:

Квантитативните и структурални методи в изкуствознанието. София, „Наука и изкуство“, 1979, 126 стр. Наградена е от Международната лингвистична директория в Хага за най-добро структурално теоретично изследване през 1980 г. Книгата е първото българско монографично изследване на структуралните методи в различни области на хуманитарното знание, в това число и в езикознанието.

Повторительный курс русской грамматики для студентов ВЛТИ. София, ВЛТИ, 1981, 170 стр. Учебникът е награден с грамота на ръководството на Висшия лесотехнически институт, а през 1987 г., след второто му издание (прераб., издателство „Наука и изкуство“, София), авторката е награден с юбилеен медал „50 години лесотехническа наука“. Това е първата в България руска граматика за неспециалисти, изградена на базата на функционалния принцип за представяне на семантичните блокове.

Лингвистична относителност. София, „Наука и изкуство“, 1989, 240 стр. Книгата е удостоена през 1990 г. от БАН с II награда „Акад. Вл. Георгиев“ за най-добър лингвистичен труд на годината. В монографията е представено авторско виждане за теоретичната членимост на хипотезата на Сапир и Уорф и за комплементарните и некомплементарни релации между нейните три аспекта – лингвистичен, гносеологичен и психологически.

Исключения в русском языке. Columbus, Ohio, USA, Slavica Publishers, Inc., 1994 246 стр. През януари 1995 г. е организирано специално представяне на книгата по време на юбилейната конференция в Московския университет, посветена на акад. В. В. Виноградов, на което на С. Димитрова е връчена наградата на МАПРЯЛ за най-добър лингвистичен труд на годината. В книгата е изложена авторска теория за антисистемата в езика, която се осмисля като движеща сила на неговата еволюция.

Български език. Opole, Uniwersytet Opolski – Instytut Filologii polskiej, 1997, 272 стр. Колективна монография, в която С. Димитрова е научен редактор, съставител и съавтор. Книгата като цяло е наградена с почетната грамота на Ополския университет. Освен това съставителката е наградена с индивидуална почетна грамота на университета и с благодарствена грамота от кметството на гр. Ополе. Монографията е част от поредицата *Najnowsze dzieje języków słowiańskich*, чийто организатор и ръководител е проф. д-р Станислав Гайда.

Езиково съзнание. София, „Наука и изкуство“, 1998, 180 стр. Сборник студии, в който С. Димитрова участва като съставител, редактор и автор. Сборникът е награден от Министерството на образованието и Фонд „Научни изследвания“ с първа награда за научни изследвания и издаването му е субсидирано от тези институции.

Не по-малко богата и разностранна е преподавателската дейност на Ст. Димитрова. През 1983 г. тя получава научното звание професор, като преди това е изминала всички стъпала на научното израстване от преподавател, старши преподавател и доцент. Работила е 28 години във Висшия лесотехнически институт като ръководител на катедра „Чужди езици“ и преподавател по руски и латински език и 23 години в Института за български език към БАН, където е била ръководител на Секцията по общо и приложно езикознание и на направление „Общо езикознание“. По съвместителство е работила 13 години в Шуменския университет „Еп. Константин Преславски“ като ръководител на катедра „Руски език“, на която е и основателка. Пак по съвместителство е работила 14 години в Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“, където е чела лекции по руска морфология, дериватология и акцентология, а сега води магистърски курсове по прагматика, лингвистика на текста и актуални проблеми на съвременното езикознание. Понастоящем чете лекции и във Великотърновския университет „Св.св. Кирил и Методий“, където наред с анализа на дискурса са въведени за пръв път у нас лекции по езикова демагогия и лингвистика на лъжата. След пенсионирането си в ИБЕ (2006 г.) работи като хоноруван преподавател във ФЗНФ на СУ „Св. Климент Охридски“ (в катедрите „Англицистика и американистика“ и „Испанистика и португалистика“), където чете лекции по прагматика, лингвистична относителност и езикова демагогия. Била е гост-професор в Полша, гр. Лодз (1 година), и в Германия, гр. Гьотинген (3 години). Чела е лекции в редица европейски университети и в САЩ, ръководила е и продължава да ръководи международни проекти по славянско езикознание и лингвистична прагматика.

Стефана Димитрова е първият езиковед доктор хонорис кауза на български университет и първият български русист доктор на филологическите науки. Тя е единственият български автор с публикация в поредицата *Новое в зарубежной лингвистике* (т. XV) и единственият български русист, не спазил указанието от 1971 г. да не се сътрудничи на международното списание *Russian Linguistics*, излизащо във Виена-Клагенфурт под ред. на А. Исаченко и В. Лефелт, и вече повече от 30 години е редовен негов автор и рецензент, а по време на престоя си в Германия през 1997–2000 г. – и редактор на много статии.

Съществена част от професионалната дейност на проф. Димитрова е посветена на редакторска дейност. Тя е била зам. гл. редактор на сп. *Българская русистика* (1973–1986), член на редколегията на сп. *Съпоставително езикознание* от 1980 г., понастоящем зам. гл. редактор, член на редколегията на международното списание *Stylistyka* (Полша) и на съвета по езикознание към издателство „Наука и изкуство“. Редовен член е на Американското лингвистично дружество и на Европейското лингвистично дружество.

За своите научни приноси проф. Димитрова е удостоена с орден „Кирил и Методий“ I степен, орден „1300 години България“, златна значка на ИБЕ – БАН, златни значки със синя лента на Шуменския университет и Пловдивския университет, а също и златна значка на гр. Сливен, на който Ст. Димитрова е почетна гражданка.

Да пожелаем на проф. Димитрова по случай нейната кръгла годишнина творческо дълголетие и още много нови научни постижения!

✉ Максим Стаменов
maxstam@bas.bg

Публикувано: 19 октомври 2015